

STILESTIA

TRAMNEWS

Bezpłatny miesięcznik

Nr 4/25, kwiecień 2013

Nakład: 10 000 egz

ISSN 2299-2790

Podróżuje

Tramwajem Naturalnie!

Tak jest

Ekologicznie

str. 4

INWESTYCJE

Ruszyły remonty

str. 6-7

PRZYSTANEK HISTORIA

Od pałacu Dietlów do Żyły

str. 9

EDUKACJA

Zielona Wyspa Śląsk

Jedźmy razem

Początki ludzkości ściśle łączyły nas z naturą, a gwałtowne zmiany w tym zakresie przyniósł dopiero wiek pary i elektryczności. Zachwytowi nad możliwościami, jakie przyniosła rewolucja przemysłowa, po latach zaczęła jednak znowu towarzyszyć troska o losy natury, jako gwaranta przetrwania życia na naszym globie.

Ekologia i zachowania proekologiczne stały się wymogiem, a świadomość społeczeństw w tym zakresie nie tylko sukcesywnie wzrasta, ale coraz mocniej się w niej zakorzenia.

Charakterystyczna jest w tym kontekście historia tramwaju pasażerskiego. Dwieście lat temu pierwsze wagony, po wbudowaniu w jezdnię szynach, ciągnęły w Nowym Jorku konie. Tramwaje konne zagościły z czasem także w Polsce. W Europie wykorzystywano tramwaje parowe i napędzane sprężonym powietrzem, a wreszcie wybudowano pierwszy eksperymentalny tramwaj elektryczny. Jest to zatem, jak widać już od zarania, ekologiczny środek transportu. Nie zdołał się on oczywiście w pełni oprzeć (najczęściej zupełnie bezzasadnej) krytyce. Rozwój transportu spalinowego sprawił, że niektórym linie tramwajowe zaczęły przeszkadzać na tyle, iż przeprowadzono ich pochopną likwidację, wprowadzając w to miejsce ruch samochodowy. Ostatnio jednak, na fali widocznego zrozumienia dla ekologii, tramwaj znowu przeżywa renesans, a w cenie jest nowoczesny tabor szynowy. Także Tramwaje Śląskie stawiają na ekologię i propagowanie edukacji w tej dziedzinie. Właśnie dlatego z radością włączamy się w obchody Dnia Ziemi. Zapraszamy do podróży - Tramwajem Naturalnie!

Tadeusz Freisler

Prezes Zarządu Tramwaje Śląskie S.A.

**SILESIA
TRAMNEWS**

Wydawca:

Agencja Mediów Lokalnych medial
41-500 Chorzów, ul. Katowicka 105/2,
tel. 32 2413 374

Redaktor naczelny:

Waldemar Kosior

Druk:

Polskapresse Sp. z o.o.

Za treść ogłoszeń redakcja nie odpowiada

Tramwajem Naturalnie! Startujemy w Chorzowie

Tramwaje Śląskie rozpoczynają kampanię „Tramwajem Naturalnie!” mającą zachęcać mieszkańców Aglomeracji Śląsko-Zagłębiowskiej do korzystania z komunikacji tramwajowej. Dlaczego warto podróżować tramwajem? Odpowiedzi jest kilka. Pierwsza z nich - bo jest to transport ekologiczny!

Ilu pasażerów przewozi jeden samochód osobowy poruszający się po drogach Aglomeracji? Nie trudno zaobserwować, a potwierdzają to odpowiednie badania, że najczęściej kierowca podróżuje sam lub towarzyszy mu jedna osoba. Śmiało założyć można, że na 1 samochód przypada 1,5 osoby, choć wynik ten i tak jest nieco zawyżony. Żeby w ten sposób przetransportować 100 osób potrzeba ok 65 samochodów. Tworzą się korki, a w atmosferę uchodzą spaliny z 65 rur wydechowych. Tymczasem pojemność najmniejszego wagonu tramwajowego przekracza 100 osób. Wystarczy zatem przejazd jednego wagonu, by zastąpić 65 samochodów. W skali całej Aglomeracji, zysk dla środowiska naturalnego jest nieoceniony!

Spaliny, a konkretnie brak emisji, to tylko jeden z elementów, które potwierdzają ekologiczny charakter komunikacji tramwajowej. Emisja CO₂ i innych trujących związków to jedno. Drugie, to hałas. Mieszkańcy miejskiej dżungli często nie zwracają na niego uwagi, bo przywykli, że do ich uszu nie dochodzi cisza. Do czasu, aż nie wyjadą poza miasto. Po powrocie hałas ulic staje się słyszalny i uciążliwy. Badania natężenia hałasu dowodzą, iż w centrach naszych miast hałas powodowany przez ruch pojazdów często przekracza dopuszczalne normy. Oczywiście jest, że tramwaj nie jest bezszelestny. Jednak hałas emitowany przez jadący tramwaj jest niewspółmiernie mały, w zestawieniu w ulicznym zgiełkiem. A gdy tramwaj korzysta z nowego torowiska, zbudowanego w technologii ograniczającej emisję energii wibroakustycznej, jest po prostu ciszey. Odczuł to każdy, kto miał okazję poruszać się tramwajem po zmodernizowanych już odcinkach torów w centrum Katowic.

To nie wszystkie ekologiczne zalety komunikacji tramwajowej. Warto w tym momencie wspomnieć choćby fakt, iż żywotność tramwaju jest znacznie wyższa niż samochodu. Tramwaje Śląskie zamówiły już 30 nowych, niskopodłogowych wagonów, które zasilą tabor Spółki. W tym taborze najliczniejszą grupę stanowią jednak wagony typu 105 N, produkowane ponad 30 lat temu. Przez cały ten czas woziły one pasażerów, a ich "tramwajowe życie" wcale nie dobiegło końca. Dowodem na to jest modernizacja 75 sztuk takich właśnie wiekowych wagonów. Zyskują one nowoczesne podzespoły i świeży wygląd, dzięki czemu będą służyć pasażerom jeszcze długie lata. Nie dość, że nie trafiają na złom, to dzięki modernizacji, zużywają mniej energii. W dodatku potrafią odzyskiwać energię przy hamowaniu. Który z trzydziestoletnich samochodów to potrafi?

Ekologia w Tramwajach Śląskich to jednak nie tylko wagony i torowiska. Spółka inwestuje również w ekologiczne rozwiązania w infrastrukturze zajezdni. Stąd m.in. przeprowadzane termomodernizacje budynków czy montaż paneli solarnych pozyskujących energię światła słonecznego. Tego na co dzień nie widać, ale wszystkie te działania prowadzone są w trosce o środowisko, w którym żyjemy. Bo po nas, zamieszkają tu nasze dzieci i wnuki, i właśnie z myślą o nich należy dbać o ziemię. Tramwaje Śląskie zachęcają - zbieraj zużyte baterie, segreguj odpady, oszczędzaj wodę i elektryczność, a podróżując po Aglomeracji jedź **Tramwajem Naturalnie!** Bo tak jest **Ekologicznie!**

Każdego roku, wiosną, kiedy przyroda budzi się do życia, na całym świecie obchodzony jest Światowy Dzień Ziemi. W Polsce od 1990 roku, 22 kwietnia, w ramach spotkań, konferencji, festynów, konkursów i wielu innych aktywności promowane są postawy prośrodowiskowe wśród dzieci, młodzieży i dorosłych. Problematyka ochrony środowiska jest różnorodna i wszechobecna w naszym życiu codziennym, dlatego też Dzień Ziemi obchodzony jest niejednokrotnie jako cały Tydzień Ziemi. Należy pamiętać, że środowisko jest ważne każdego dnia NIE TYLKO podczas Dnia Ziemi!

Pomysł o środowisku...

Dr Edyta Sierka,
biolog, ekolog, specjalista w zakresie systemów zarządzania środowiskowego.
Prodziekan Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Foto: Paweł Mikołajczyk

Zespół przyrodniczo-krajobrazowy Żabie Doły położony na granicy Bytomia, Chorzowa i Piekara Śląskich

Pomysł ustanowienia Dnia Ziemi, przypisuje się amerykańskiemu ekologowi - John McConnell - który na konferencji UNESCO poświęconej ochronie środowiska przedstawił propozycję powołania dnia, który poświęcony będzie problemom środowiska przyrodniczego. 21 marca 1970 roku Joseph Alioto, burmistrz San Francisco, proklamował pierwsze obchody Dnia Ziemi. Działania na rzecz uświadamiania społeczeństw świata na problemy środowiska Ziemi poparli sekretarze generalni ONZ, podpisując ogłoszony przez McConnell'a Manifest Dnia Ziemi. Dzięki temu święto zyskało status międzynarodowy.

Wszyscy jesteśmy mieszkańcami tej planety, dlatego wszyscy powinniśmy się czuć odpowiedzialni za jej stan. Każdego dnia musimy pamiętać o tym, że Ziemia nas żywi i daje miejsce

do życia. Powinniśmy być świadomi jak kruchy jest ekosystem naszej planety i mieć na uwadze, że Ziemi nie odziedziczyliśmy ziemi po naszych przodkach, ale pożyczyciśmy ją od naszych dzieci (L. Brown).

Na co dzień podejmując decyzje uwzględnijmy środowisko! Zdecydowanie nie wrzucę odpadów domowych do ogólnego pojemnika, ale będę je segregować na plastik, papier, szkło i metal oraz odpadki organiczne. Z nich może być wyprodukowana np. energia lub inny produkt, którego będę używać. Wyłączę komputer, kiedy nie będę z niego korzystać. Zakręcę wodę w kranie, podczas mycia zębów. Nie będę za każdym razem pakować zakupów do jednorazowych reklamówek. Warzywa i owoce mogę kupować bez opakowania. Będę świadomie wybierać produkty, które nie wpływają negatywnie na środowisko.

Może zamiast samochodem pojadę do szkoły, pracy czy na zakupy tramwajem? Tramwaj emituje mniej zanieczyszczeń niż mój samochód, przez to przyczynia się do poprawy warunków ekologicznych w mieście. Emituje je elektrownia wytwarzająca prąd. Tramwaj hamując może zwracać energię do sieci, dlatego zużywa mniej energii w przeliczeniu na pasażera. Tramwaj jedzie ciszej i emituje mniej hałasu do środowiska.

Wspólnie pomyślimy o ŚRODOWISKU!

WYDZIAŁ BIOLOGII
I OCHRONY ŚRODOWISKA

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Wydział Biologii i Ochrony Środowiska

www.wbios.us.edu.pl

Od ponad 40 lat Wydział prowadzi badania naukowe w zakresie ochrony środowiska na Górnym Śląsku i kształci studentów na trzech kierunkach studiów: ochrona środowiska, biologia i biotechnologia. Ochrona środowiska jest kierunkiem międzywydziałowym, realizowanym przez Wydział Biologii i Ochrony Środowiska, Wydział Nauk o Ziemi i Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii. Na kierunku biotechnologia i biologia studenci również zajmują się problematyką stanu środowiska i możliwości jego poprawy poprzez zastosowanie organizmów żywych np. bakterii. Studenci Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska zdobywają wiedzę poprzez jej zastosowanie w rozwiązywaniu problemów środowiska przyrodniczego, zanieczyszczenia, poprawy jakości i ochrony najcenniejszych elementów przyrody. Wydział realizuje stałą współpracę z pracodawcami, jednostkami administracji państwowej, instytucjami naukowymi i organizacjami pozarządowymi. Ku środowisku - dobry kierunek!!!

Reklama

Smaki Mamy

śniadania i obiady domowe

ul. Wolności 34   godziny otwarcia
41-500 Chorzów   poniedziałek - piątek 9-18 / sobota 10-15

zestaw obiadowy w cenie 14 zł

www.smakimamy.pl   tel. 530 377 377

SZYBKO SMACZNIE TANIO

organizujemy wszelkie imprezy okolicznościowe: komunie, urodziny itp..

Ruszyły remonty torów tramwajowych

Zdjęcia: Tramwaje Śląskie S.A.

W siedzibie Tramwajów Śląskich 12 kwietnia odbyła się konferencja prasowa poświęcona najbliższym pracom remontowym.

W Chorzowie, Sosnowcu i Zabrzu rozpoczęły się remonty torowisk tramwajowych. Prace będą się wiązać z utrudnieniami dla pasażerów, ale także dla kierowców samochodów.

Roboty na torowiskach są częścią unijnego projektu pn. „Modernizacja infrastruktury tramwajowej i trolejbusowej w Aglomeracji Górnośląskiej wraz z infrastrukturą towarzyszącą”, koordynowanego przez Tramwaje Śląskie SA. W sumie, do końca 2014 roku, zmodernizowanych zostanie 46 km torowisk. Realizacja projektu będzie kosztowała ponad 800 mln zł brutto, z czego 59 procent to dofinansowanie unijne.

Chorzów

W Chorzowie Tramwaje Śląskie rozpoczynają remont torowiska, po którym jeżdżą tramwaje linii nr 7 i 20, w Sosnowcu dotyczy to głównie linii nr 15, natomiast w Zabrzu tramwajów linii nr 1, 3 i 5. Prace remontowe w Chorzowie, związane z modernizacją torowiska wbudowanego w jezdnię ul. Armii Krajowej, podzielono na etapy. Pierwszy obejmuje odcinki od ul. Gałęzki do ul. Inwalidzkiej oraz od skrzyżowania z ul. Dąbrowskiego do granicy ze Świętochłowicami. Wymiana ponad 2 km torów potrwa ok. 20 miesięcy. - Prace na tych odcinkach w ramach pierwszego etapu potrwają 3, może 4 miesiące. Potem przejdziemy na kolejne podetapy. Prace będą się toczyć przy utrzymaniu wahadłowego ruchu tramwajowego, dlatego nie przewidujemy wprowadzenia komunikacji zastępczej – mówi Andrzej Bywalec, dyrektor ds. inwestycji w Tramwajach Śląskich SA. - To jedna z najbardziej oczekiwanych inwestycji, modernizacji, bo stan tej ulicy jest zły, a ruch duży. Modernizacja tego odcinka nie jest łatwa. Podczas prac chcemy utrzymać ruch tramwajowy, co komplikuje sprawę – podkreśla Tadeusz Freisler, prezes Tramwajów Śląskich SA. Podczas modernizacji torowiska wymienione zostaną także sieci gazowe i wodno-kanalizacyjne, potem prace rozpocznie Miejski Zarząd Ulic i Mostów

w Chorzowie - To będzie mała rewolucja. Ulica zmieni się niemal nie do poznania. Oprócz naprawy jezdni, wymienione zostaną chodniki i zostanie zamontowane nowe oświetlenie – mówi Piotr Wojtala, dyrektor MZUiM. Przebudowę torowiska ul. Armii Krajowej w Chorzowie wykonuje polsko-hispańskie konsorcjum NDI-Balzola. Wartość tych prac to ponad 21,3 mln zł. Koszt prac związanych tylko z wymianą nawierzchni, chorzowski MZUiM oszacował na 2,7 mln zł. Zakończenie wszystkich prac na ul. Armii Krajowej planowane jest w 2014 roku.

Torowisko w ul. Chorzowskiej w Katowicach.

Torowisko w ul. Bytomskiej w Zabrzu.

Sosnowiec

W Sosnowcu prace rozpoczęły się wzdłuż ul. 3 Maja. Do końca września br. na odcinku od skrzyżowania z ul. Żeromskiego do pętli „Zagórze” linia nr 15 będzie zamknięta. - Tramwaje od strony Katowic będą dojeżdżały tylko do centrum miasta. Wyłączone zostaną też przylegające do torowiska pasy jezdni. Z kolei na wyłączonym odcinku, do pętli Zagórze, kursować będzie autobusowa komunikacja zastępcza – mówi Marek Kilijański, główny specjalista ds. ruchu w Tramwajach Śląskich S.A.

Prace na pozostałej części ul. 3 Maja, wraz z modernizacją przejazdów w rejonie tzw. ślimaka, będą prowadzone w 2014 roku. Po zakończeniu robót, część torowiska będzie posiadać nawierzchnię trawiastą. W tunelu tramwajowym nawierzchnię torowiska stanowić będzie płyta betonowa. W założeniu ma on tworzyć drogę awaryjną służącą do przejazdu służb specjalistycznych.

Wykonawcą prac na torowisku w Sosnowcu jest firma ZUE SA. Koszt robót to 32,3 mln zł.

Zabrze

W Zabrzu prace rozpoczynają się od ul. 3 Maja na odcinku od skrzyżowania z ul. Lutra do skrzyżowania z ul. Makoszowską. W tym mieście zaplanowano również remont ul. Wolności na odcinku od skrzyżowania z ul. Kondratowicza do skrzyżowania z ul. Knuruwską.

Podczas robót na ul. 3 Maja ruch tramwajowy został zawieszony, a wprowadzono komunikację zastępczą. Prace podzielono na trzy etapy: od ul. Lutra, od ul. Monte Cassino i od ul. Matejki. Natomiast ruch samochodowy odbywa się jednokierunkowo, po wschodniej stronie jezdni, w kierunku Kończyc i Makoszów. Ruch w kierunku centrum kierowany jest na objazdy ul. Winklera i De Gaulle'a.

Przy ul. Wolności remontowany będzie odcinek dwutorowej linii w pobliżu granicy z Gliwicami. Ruch tramwajów będzie się tam odbywał wahadłowo jednym torem. Przy remontowanym, wydzielonym torowisku zamknięty zostanie jeden z dwóch pasów ulicy w kierunku centrum.

Wykonawcą prac na torowiskach w Zabrzu jest również firma ZUE, która wykona swoje zadanie kosztem 16,6 mln zł. Całość modernizacji powinna zakończyć się pod koniec tego roku.

Tramwaje Śląskie S.A., oprócz wymiennych powyżej prac prowadzą też roboty: na granicy Chorzowa i Katowic w rejonie Parku Śląskiego, w Bytomiu na ul. Moniuszki, w Katowicach na ul. 3 Maja, w Rudzie Śląskiej na ul. Zabrzeńskiej, w Zabrzu na ul. Bytomskiej.

(wojz)

Torowisko wzdłuż ul. Zabrzeńskiej w Rudzie Śląskiej.

Modernizacja tramwaju typu 105 N w Zakładzie Usługowo Remontowym w Chorzowie.

Od Pałacu Dietlów do Żylety

Na trasach linii Tramwajów Śląskich S.A. nie brakuje atrakcji – ciekawych miejsc i pamiątek historycznych, zabytkowych obiektów architektury miejskiej, przemysłowej czy sakralnej, a także pomników upamiętniających osoby i wydarzenia, które w sposób szczególny zapisały się w dziejach naszego regionu. Przedstawiamy je w tym cyklu.

Dzielnica Pogoń, obok Miłowic, jest jedną z najstarszych osad wchodzących w skład współczesnego Sosnowca, które prawa miejskie otrzymało w 1902 r. Wzmiankowano ją już w XIV wieku. Przez wieki swej historii zmieniała właścicieli, należała m.in. do biskupów krakowskich, Kazimierza Jagiellończyka, rodu Mieroszewskich, hrabiego Jana Renarda (tzw. Pogoń Sielecka) czy Gustawa von Kramsta (tzw. Pogoń Gzichowska).

Przemysł na terenie Pogoni pojawił się już w początkach XIX wieku. W 1816 r. powstała tu kopalnia „Pogoń”, którą później Gustaw von Kramst zastąpił uruchomioną w 1864 r. hutą cynku „Emma”. W 1822 r. powstała huta cynku „Anna”, a w 1881 r. huta żelaza „Katarzyna” i walcownia żelaza z rurownią „Hulczyński i Synowie”, które dały podwaliny pod hutę im. Buczka. Bardzo ważny wkład w rozwój Pogoni wniósł saski fabrykant Heinrich Dietel (1839-1911), który w 1878 r. uruchomił pierwszą w Królestwie Polskim i Cesarstwie Rosyjskim przędzalnię wełny czesankowej. I właśnie od posiadłości Dietla rozpoczniemy historyczną wędrowkę po dzielnicy Pogoń, do której z Centrum dojedziemy tramwajem linii 21, 24, 27. Możemy wysiąść na przystanku przed wiaduktem kolejowym przy ul. 3 Maja lub przy ul. Mariackiej. Tuż przy wiadukcie kolejowym przy ul. Żeromskiego 2a znajduje się jeden z najcenniejszych zabytków sosnowieckiej architektury, pałac rodowy Dietlów. Powstał on w wyniku rozbudowy powstałego ok. 1880 r. niewielkiego domu mieszkalnego. W roku 1890 rozbudowano pałac wg. projektów architekta Waligórskiego nadając mu pierwotnie neorenesansowy wygląd. Kolejna przebudowa nastąpiła na przełomie XIX i XX wieku. Doprowadziła ona do obecnego jednolitego neobarokowego wyglądu pałacu. Do budynku przylega rozległy park, który dawniej był przykładem neoromantycznej kompozycji parkowej ze sztucznymi grotami, stawami i centralnie umieszczoną na wzgórzu „świątynią dumania”. Obecnie park jest mocno zmieniony, wspomnianą świątynię rozebrano w 1970 r. Budynek pałacu, który do 1945 r. był rodową rezydencją Dietlów mimo powojennych trudnych jego losów nie uległ większym zniszczeniom. W latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku

Kapliczka z 1863 r. malowniczo wkomponowana w osiedle mieszkaniowe przy ul. Czeladzkiej.

Neogotycki kościół katolicki pw. św. Tomasza Apostoła.

Pałac rodowy Dietlów to jeden z najcenniejszych zabytków sosnowieckiej architektury.

rozebrano przylegającą do niego oranżerie, a od 1997 r. kiedy pałac opuściła Szkoła Muzyczna im. Stanisława Moniuszki, a przejął go prywatny właściciel, rozpoczęły się intensywne prace remontowe. Ich efekty możemy dzisiaj podziwiać. Wnętrza pałacu kryją zachowane do naszych czasów detale różnych stylów historycznych. Do najciekawszych należą neorokokowa wielka sala balowa, sąsiadujący z nią neobarokowy gabinet oraz jadalnia, buduar, eklektyczny tzw. pokój fajkowy z secesyjnymi witrażami oraz secesyjny gabinet. Jednakże wszystkie te bogato zdobione pomieszczenia pałacowe pozostają w cieniu tzw. pokoju kąpielowego, którego powierzchnia wynosi 27 m². Łazienka prawie w całości zachowała swoje wyposażenie i wystrój wnętrza. Uwagę, obok bogato zdobionych witraży i posadzek przykuwa zajmujący środkową część bogato zdobiony basen kąpielowy, a nad nim - w ceramicznej ramie ozdobionej muszelkami, delfinami i puttami - umieszczono obraz przedstawiający zabawy mitologicznych morskich bóstw. Do pałacu można wejść przez stojący tuż przy ul. Żeromskiego tzw. budynek wjazdowy z 1910 r., który obecnie jest w remoncie. Po przeciw-

nej stronie pałacu znajdują się dawne budynki zakładów Dietla oraz odrestaurowany, wybudowany z czerwonej cegły licówki w 1889 r. w stylu neogotyckim, z elementami secesyjnymi budynek administracyjny dawnej spółki Dietla, w którym obecnie znajduje się posterunek policji. Tuż przy torach tramwajowych, po przeciwnej stronie pałacu, stoi wybudowany w 1880 r. kościół ewangelicko - augsburski. Był to pierwotnie budynek hali fabrycznej zamieniony na cele religijne, do którego w 1888 r. dobudowano wieżę, a w latach 1909 - 1910 podwyższono nadając ostatecznie budowli eklektyczną formę z elementami neobaroku (portal wejściowy). Idąc dalej ul. Żeromskiego obok domu wjazdowego zauważymy budynki pracownicze z końca XIX wieku oraz wspomniany już neoromantyczny park zwany parkiem Dietla, którego oficjalna nazwa to park im. Stefana Żeromskiego. Tuż nad parkiem zobaczymy nowoczesny kompleks sportowy z halą sportową i krytym basenem. Nieopodal przystanku Mariacka/Żeromskiego stoi okazały budynek założonej przez Dietla szkoły realnej. Jest to neorenesansowy obiekt, wzniesiony w latach 1895 - 1898 przez architekta

Pokój kąpielowy z bogato zdobionym basenem.

Antonia Jabłońskiego - Jasieńczyka. W murach tych, w latach 1919 - 1970 mieściło się gimnazjum i I Liceum Ogólnokształcące im. St. Staszica. Dziś budynek jest własnością Uniwersytetu Śląskiego. Do 2009 r. mieścił się tam Wydział Techniki, a obecnie czeka on na ponowne zagospodarowanie. Idąc ul. Mariacką wzdłuż torów tramwajowych, dojdziemy do ul. Orlej, gdzie stoi okazała bryła neogotyckiego kościoła katolickiego pw. św. Tomasza Apostoła. Jest to trójnawowa murowana budowla wykonana z czerwonej cegły licówki na planie krzyża łacińskiego z rozbudowaną częścią wieloboczną zamkniętego prezbiterium, pierwotnie bezwieżowa wybudowana w latach 1904 - 1911 według projektu Józefa Pomian-Pomianowskiego. Obecnie kościół posiada dwie wspaniałe współczesne wieże ażurowe o konstrukcji stalowej, uzupełniane szkłem, wykonane wg. projektu Ewy i Tomasza Taczewskich. Nowe wieże dołączone zostały do istniejących wcześniej 23-metrowych zaczątków wież i obecnie stanowią jeden z najwyższych obiektów Sosnowca mierząc 70 metrów wysokości. Po przeciwnej stronie kościoła i ul. Orlej, rozciągają się zabudowania z mieszkalną częścią dzielnicy. Tutaj stare budynki z końca XIX i początków XX stykają się z architekturą lat międzywojennych oraz z nowoczesną na ówczesne czasy architekturą wielkiej płyty. Warto, więc zwiedzając Pogoń zrobić krótki spacer malowniczymi uliczkami Żytniej, Pszennej, Staropogońskiej, czy Lwowskiej, aby poczuć atmosferę tego miejsca. Przy ul. Czeladzkiej natrafimy na małą kapliczkę z 1863 r., która malowniczo wkomponowała się w rozległy blok mieszkalny. Nie można również zapomnieć, że Pogoń jest dzielnicą uniwersytecką. Swoje miejsce znalazły tu Instytut Informatyki, Wydział Nauki o Ziemi, Wydział Filologiczny Uniwersytetu Śląskiego, czy Wydział Farmacji Śląskiego Uniwersytetu Medycznego. Warto zwiedzając dzielnicę Pogoń zwrócić uwagę na nowoczesne uczelniane budynki - Wydziału Filologicznego, który znajduje się przy ul. gen. Grota Roweckiego, czy Wydziału Nauk o Ziemi tzw. Żylcie przy ul. Będzińskiej, do którego również dojdziemy tramwajem linii 21, 24, 27. Jest to mierzący 84 metry wysokości budynek o dwudziestu kondygnacjach, zbudowany w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku. W roku 2007 przeszedł gruntowną modernizację, a jego elewacja przybrała kolor błękitu nieba, zastępując dawne pomarańczowe wykończenia. Warto zwrócić uwagę na stojący tuż przy wejściu naturalnej wielkości model Tyranozaura.

Tekst i zdjęcia: Adam Lapski
Przewodnik turystyczny

Siedziba Wydziału Nauk o Ziemi
Uniwersytetu Śląskiego, zwana Żyltą.

Wiosenny dzień dla dobra Ziemi

Międzynarodowy Dzień Matki Ziemi to święto ustanowione 22 kwietnia 2009 roku przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych z inicjatywy Boliwii. Znacznie dłuższą tradycję mają obchody Dnia Ziemi (także wprowadzone przez ONZ) ustalone na dzień równonocny wiosennej.

Rezolucja ONZ z 22 kwietnia 2009 roku uznaje obchody Dnia Matki Ziemi jako niezbędne dla promowania harmonii z naturą i Ziemią dla sprawiedliwej równowagi pomiędzy gospodarczymi, społecznymi i środowiskowymi potrzebami obecnych i przyszłych pokoleń ludzkości. Nieprzypadkowe jest tu użycie terminu „Matka Ziemia”. Inicjatorom obchodów zależy na podkreśleniu w ten sposób współzależności pomiędzy ludźmi i innymi gatunkami żyjącymi na naszej planecie.

Obchody Dnia Matki Ziemi pod auspicjami ONZ odbywają się od roku 2010 zawsze 22 kwietnia, a ich celem jest przede wszystkim edukacja i podnoszenie świadomości społecznej w zakresie dbałości o dobro naszej planety i istniejącego na niej życia, poprzez ochronę klimatu i zrównoważony rozwój.

W Polsce data 22 kwietnia od ponad 20 lat kojarzy się z obchodami Dnia Ziemi, bez związku

z nowym świętem ONZ, które jednak może je wzbogacać.

Tegorocznym obchodom Dnia Ziemi w naszym kraju towarzyszy Ogólnopolska Kampania Edukacyjna w zakresie właściwego postępowania ze zużytym sprzętem elektrycznym i elektronicznym – „Elektroodpady – proste zasady”, której finał odbędzie się na warszawskich Polach Mokotowskich, podczas wielkiego festynu 28 kwietnia br.

EKOLOGIA Z UŚMIECHEM

Reklama

**Warto
zamówić
reklamę
w SILESIA
TRAMNEWS**

Sprawdź!
tel. 32 2413 374

SILVER
boutique collection

DOSTĘPNE NON-STOP
500 MODELI TOREBEK
NAJNIŻSZE CENY
JUŻ OD 49 ZŁ
TOREBKI WŁOSKIE
I FRANCUSKIE
ORYGINALNE WZORY
I KOLORY

**10%
RABATU**
NA ZAKUP
DOWOLNEJ TOREBK
PORTFELA
LUB POZOSTAŁEGO
ASORTYMENTU

UL. WOLNOŚCI 34 | UL. POWSTAŃCÓW 16 41-500 CHORZÓW TEL. 32 7718618 535 377 377

Foto: Daniel Mitros

W warsztatach ekologicznych uczestniczyli uczniowie szkół podstawowych i gimnazjów.

Zielona Wyspa Śląsk

Inicjatywa pochodzącego ze Śląska zespołu muzyki irlandzkiej Carrantuohill od pięciu lat zachęca mieszkańców śląskich miast do stosowania ekologii w codziennym życiu i dbałości o czystość środowiska. Akcja ma się też przyczynić do wykreowania nowego wizerunku naszego regionu.

Grupa Carrantuohill obecna jest na scenie muzycznej od ćwierć wieku, na swoim koncie ma m.in. prestiżową nagrodę „Fryderyka”. Teraz muzyką z prawdziwej Zielonej Wyspy – Irlandii zaczarowuje Śląsk. W ramach kampanii ekologicznej, mającej finał co roku w pierwszym dniu wiosny, odbywają się zajęcia edukacyjne i warsztatowe, happeningi, koncerty muzyczne oraz akcje sadzenia drzew. Od czterech lat inicjatywę wspiera Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach.

Prezes Funduszu, Gabriela Lenartowicz, chwali przedsięwzięcie za budzenie wrażliwości artystycznej, która przyczynia się do rozwijania postawy szacunku wobec środowiska i piękna przyrody oraz dbałości w zakresie estetyki i czystości naszego otoczenia. Podkreśla, że akcja burzy stereotyp Śląska zaniedbanego i ekologicznie zdegradowanego.

Do inicjatywy chętnie włączają się artyści. W tym roku w Domu Muzyki i Tańca, podczas koncertu finałowego wystąpili znakomici wykonawcy wywodzący się ze Śląska – Stanisław Soyka, Marcin Wyrostek, Ireneusz Krosny i Olgierd Łukaszewicz. - Pierwsza edycja imprezy to tylko koncert naszego zespołu. Z czasem inicjatywa się rozbudowała o warsztaty ekologiczne, o te wszystkie działania, które mają budować pozytywną zielo-

ną świadomość w najmłodszych mieszkańcach regionu – mówi Bogdan Wita z zespołu Carrantuohill. Zdaniem muzyka po 5 latach kampania wrosła w kulturę naszego regionu. - Pierwszego dnia wiosny zieleń bucha więc i my chcemy jeszcze bardziej zazielenić Śląsk. W ciągu pięciu lat udało nam się w ramach kampanii zasiać ponad 20 tysięcy drzew.

W tym roku zajęcia ekologiczne dla dzieci i młodzieży odbywały się w Żorach, Gorzycach, Rybniku, Chorzowie i Katowicach.

Zdaniem Szymona Kułakowskiego z Fundacji Ekologicznej ARKA, prowadzącego warsztaty, świadomość ekologiczna na Śląsku jest większa niż na przykład na Mazurach. - Promujemy Śląsk jako zielone miejsce. Większość kojarzy ten region z kominami i dymem. Ta kampania ma to odczarować. Pokazujemy, że ekologia nie musi być nudna. Najmłodsi chłoną wiedzę. Wiedzą, że jak segreguje się odpady to powstają z nich surowce wtórne, a jak je palimy to zanieczyszczamy środowisko.

- Warsztaty uświadamiają młodym ludziom, że coś takiego jak segregacja odpadów, niepalenie śmieci to proste rzeczy, dzięki którym możemy sprawić, że Śląsk będzie jeszcze bardziej zielony – uważa Bogdan Wita.

Już dziś Śląsk ma się czym chwalić. W naszym województwie żyje się lepiej, oddycha się

lepszym powietrzem, a Śląsk jest już drugim w kraju regionem pod względem ilości terenów zielonych.

Koniec zimy i budząca się do życia przyroda to okoliczności sprzyjające inicjatywom proekologicznym. Stowarzyszenie Zrównoważonego Rozwoju Śląska "Libra" wraz z Regionalną Dyrekcją Ochrony Środowiska w Katowicach prowadziła na terenie naszego regionu kilkumiesięczną kampanię informacyjno-edukacyjną „Natura nie boli” współfinansowaną przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach.

Jak informują organizatorzy, najważniejszym celem akcji było przekonanie mieszkańców regionu, że przestrzeganie zasad ochrony przyrody nie musi być balastem w życiu codziennym ani przeszkodą w rozwoju gospodarczym. Konferencję podsumowującą przedsięwzięcie, która odbyła się 15 marca br., zorganizowano nieprzypadkowo w mikołowskim ogrodzie botanicznym, najmłodszym w kraju, ale już bardzo cenionym wśród popularyzatorów wiedzy przyrodniczej i ekologicznej.

W czasie trwania akcji regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Katowicach uruchomiła interaktywny geoportal - www.geoportal.rdos.katowice.pl, adresowany nie tylko do turystów i przyrodników, ale także potencjalnych inwestorów. Dofinansowany ze środków europejskich profesjonalny serwis mapowy zawiera dane przestrzenne o formach ochrony przyrody i korytarzach ekologicznych w województwie śląskim oraz praktyczne informacje turystyczne. Łatwy w dostępie (także poprzez system Android) jest świetnym narzędziem.

Podczas konferencji prasowej, Bernard Błaszczak - dyrektor Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, z zadowoleniem podkreślał znaczenie efektów akcji "Natura nie boli".

(Krzyk, wojz)

Wykorzystano materiały WFOŚiGW w Katowicach.

SILESIA BANK
www.silesiabank.pl

Kredyt HIT na PIT

bez zaświadczeń, wystarczy PIT

0% PROWIZJA

MAKSYMALNA KWOTA 3.000 zł
MAKSYMALNY OKRES KREDYTOWANIA 36 m-cy
PROWIZJA 0%
PROMOCJA do końca września

www.silesiabank.pl

RRSO dla przykładowego reprezentatywnego na dzień 14.03.2013 przy kwocie kredytu 3.000,00 zł udzielonego na okres 36 miesięcy, z prowizją w wysokości 0% kwoty udzielonego kredytu, z oprocentowaniem zmierzonym 11%, przy założeniu, że spłata kredytu odbywać się będzie terminowo w równych kwotach spłat, począwszy od następnego miesiąca w dniu odpowiadającym uciążliwemu kredytu wynosi 11,57%. Całkowita kwota do zapłaty wyniesie 3.536,89 zł, w tym: 3.000,00 zł - kwota udzielonego kredytu, 536,89 zł - odsetki za cały okres kredytowania, 0 zł - prowizja. Wysokość miesięcznej raty wyniesie 98,25 zł. Udzielenie kredytu uzależnione jest od posiadania zdolności i wiarygodności kredytowej.

Centrala Śląski Bank Spółdzielczy "Silesia" w Katowicach
Katowice, ul. Kopernika 5, +48 32 358 98 00, +48 32 358 98 11

Oddziały Filie

Chorzów ul. Żeromskiego 4 +48 32 241 67 72	Katowice-Ligota ul. Zadole 24-26 +48 32 204 63 95	Katowice-Piotrowice ul. Łętowskiego 32b +48 32 202 54 64
Imielin ul. Imielińska 83a +48 32 225 60 18	Katowice-Niśzowice pl. Wyzwolenia 4 +48 32 353 40 04	Katowice-Załęże ul. Gliwicka 65 +48 32 209 93 87
		Bielsko-Biała ul. Stojalowskiego 27 +48 33 829 58 49

AUTORYZOWANY DEALER HUSQVARNA

sprzedaż – serwis – doradztwo
promocje – raty – rabaty

PHU ELTECH

Plac Mickiewicza 3
41-500 Chorzów
tel. 668-436-260;
32/249-73-08

www.husqvarna-chorzow.pl
e-mail: phu.eltech@gmail.com

**Warto
zamówić
reklamę
w SILESIA
TRAMNEWS
Sprawdź!**
tel. 32 2413 374

KŁOS
PIEKARNIA
CIASTKARNIA

**Jedyna
całodobowa
piekarnia
w Bytomiu!**

ul. Karpacka 1

Pasaż Czerwonej Torebki obok Tesco - Bytom Szombierki

WKRÓTCE OTWARCIE!

Już wkrótce, 1 lipca 2013 roku zaczną w Polsce obowiązywać przepisy ustawy o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach z dnia 1 lipca 2011 r. oraz niektórych innych ustaw. Celem nowelizacji jest wdrożenie dyrektyw obowiązujących w tym zakresie w ramach Unii Europejskiej.

Foto: wikipedia.org

Logiczniej i ekologiczniej – nowe zasady zbierania odpadów

Ustawa określa m.in. zadania gminy oraz obowiązki właścicieli nieruchomości, dotyczące utrzymania czystości i porządku.

W myśl przepisów do obowiązków Gminy należy stworzenie nowego systemu wywozu śmieci na swoim terenie, a także wyłonienie w konkurencyjnym przetargu firmy, która będzie odbierać odpady od wszystkich mieszkańców gminy. Obowiązki te pociągają za sobą także konieczność podpisania umowy z firmą wywozową oraz ustalenie wysokości opłat za śmieci posegregowane i zmieszane. Gmina ma także obowiązek dopilnować, by wybrana w przetargu firma przekazywała większość zebranych odpadów do recyklingu i odzysku, a jak najmniej na wysypisko (tak, by poziom wykorzystania wysypisk zrównał z normami unijnymi). Ważnym obowiązkiem Gminy jest ponadto stworzenie mieszkańcom warunków umożliwiających segregację śmieci oraz informowanie mieszkańców o regułach nowego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi. Znowelizowane reguły mają umożliwić nie tylko zwiększenie poziomu recyklingu (wiele

śmieci stanowić może cenny surowiec wtórny), ale także m.in. likwidację szkodliwych dla środowiska naturalnego dzikich wysypisk.

Dla określenia stawek opłat według nowych reguł bierze się pod uwagę liczbę mieszkańców zamieszkujących daną gminę, ilość odpadów komunalnych wytwarzanych na jej terenie, koszty funkcjonowania systemu, a także przypadki nieregularnego wytwarzania odpadów przez właścicieli nieruchomości. Ustalając stawki Gminy mogą wybrać jedną z czterech opcji ich naliczania:

- zależnie od liczby mieszkańców faktycznie zamieszkujących daną nieruchomość,
- zależnie od powierzchni nieruchomości,
- w oparciu o ilość wody zużywanej w gospodarstwie,
- ryczałtowo za gospodarstwo domowe.

Ważną nowością jest różnicowanie stawek za odpady zmieszane i segregowane. Osoby segregujące odpady zapłacą mniej od tych, które ich nie segregują. Ustawa nakazuje gminom, żeby

naliczały opłaty za wywóz śmieci zgodnie z tą zasadą, a zróżnicowanie stawek zachęcać ma do selektywnego zbierania odpadów. Co ważne, będzie to ściśle kontrolowane – do stosowania niższej stawki nie wystarczy jedynie deklaracja segregowania odpadów. Firma zajmująca się odbieraniem śmieci ma obowiązek powiadomienia Gminy o każdym przypadku złamania zobowiązania i traktowania takich odpadów, jak zmieszane czyli objęte wyższą stawką.

Jak prawidłowo prowadzić selekcję odpadów? Należy to robić poprzez wyrzucanie posegregowanych śmieci do pojemników w odpowiednich kolorach – przeznaczonych na konkretne odpady. Gminy mogą ustalić niewielkie odstępstwa od reguły w tym zakresie (nieznaczne różnice w ilości i kolorystyce pojemników), jednak generalnie przyjęta zasada mówi, iż do pojemników niebieskich wrzuca się papier i tekturę, do pojemników zielonych – szkło, do pojemników żółtych plastik, tworzywa sztuczne, metale i odpady wielomateriałowe (np. kartony po napojach), do pojemników brązowych – ulegające biodegradacji odpady roślinne i kuchenne, zaś do pojemnika w kolorze czarnym lub szarym – wszystkie pozostałe odpady. Niektóre gminy stosują odrębne pojemniki na szkło białe i kolorowe, a także umożliwiają wrzucanie do specjalnych koszy (w kolorze czerwonym) – odpadów niebezpiecznych. Z reguły jednak odpady takie (baterie i akumulatory, chemikalia, opony, świetlówki, oleje, smary i rozpuszczalniki oraz opakowania po substancjach niebezpiecznych), składować będzie można w specjalnie wyznaczonych punktach, przeznaczonych także do odbioru elektrośmieci – zużytego sprzętu technicznego i RTV oraz odpadów wielkogabarytowych. Przetworzone leki należy wrzucać do specjalnie przygotowanych koszy w aptekach.

Wiadomo już, że wywóz śmieci będzie nas kosztować drożej niż do tej pory. Z pewnością będzie on jednak przebiegać logiczniej i ekologiczniej.

(Krzyk), www.wfosigw.katowice.pl

Foto: wikipedia.org

Horoskop

WODNIK [20.01-18.02]

Martwisz się swoją mało obiecującą sytuacją finansową. Świąteczne wydatki wykroczyły daleko poza założone plany i w domowej skarbnicy niemal widać dno. Najbliższa przyszłość – na szczęście – zapowiada wyraźną poprawę w zakresie rodzinnego budżetu.

RYBY [19.02-20.03]

W związku z istotnymi zmianami w miejscu pracy koleżdy docenią Twój niebywały zmysł organizacyjny. Musisz jednak podejść do tego zadania jak prawdziwy profesjonalista, a nie nonszalancki rutyniarz i lekkoduch. Nie czas na zabawę.

BARAN [21.03-19.04]

To będzie prawdziwy rollercoaster. Będziesz mieć trudności z nadążeniem za zwrotami sytuacji i huśtawkami nastrojów w Twoim otoczeniu. Co gorsza, także tobie ani na chwilę nie uda się zmniejszyć tempa.

BYK [20.04-20.05]

To nie jest dobry moment na konfrontację, chociaż wydaje Ci się, że nabrałeś mocy, a cała racja leży po Twojej stronie. Wycisz emocje i jeszcze raz, spokojnie, przeprowadź ocenę sytuacji.

BLIŹNIĘTA [21.05-21.06]

Nie ma chyba osoby, która na pytanie o to, czy lubi wyzwania, odpowiedziałaby przecząco. A, że każdy rozumie wyzwania na swój sposób, to już mało istotny szczegół. Ważne, by mierzyć siły na zamiary.

RAK [22.06-22.07]

Nie ma, i nie może być, teraz dla Ciebie nic ważniejszego, niż zdrowie własne i bliskich Ci osób. Reszta schodzi na dalszy plan i przybierze z tej perspektywy właściwe proporcje. Co przyniesie los, trzeba będzie przyjąć bez sprzeciwu.

LEW [23.07-22.08]

Zbytnią wylewność jeszcze nigdy, żadnemu gadule, nie przyniosła pożytku. Pamiętaj o tym przed ważnym spotkaniem, do którego przygotowujesz się od dłuższego czasu. Niepytany milcz, a w rozmowie staraj się więcej dowiedzieć, niż przekazać.

PANNA [23.08-22.09]

Dobrze przemyśl decyzję, przed którą stoisz. W tej grze możesz tylko wygrać, albo... przegrać z krete-sem. Nie będzie remisu, ani podziału zysków. Wszystko, albo nic. Jeśli podejmiesz rękawicę, już się nie wycofasz. I nikt nie może zdecydować za Ciebie.

WAGA [23.09-22.10]

Bliscy i przyjaciele cenią Twoją umiejętność słuchania, połączoną z dużą dozą cierpliwości, umiejętną analizą i trafnymi radami. Znowu będziesz miał sposobność, by się w tym zakresie wykazać. I nawet nie próbuj się wykręcać...

SKORPION [23.10-22.11]

Nawet najprecyzyjniejszy plan mogą zakłócić nieprzewidziane wydarzenia i okoliczności. Właśnie znalazłeś się w takiej sytuacji. Grunt to spokój.

STRZELEC [22.11-21.12]

Nuda i monotonia? A cóż w ogóle znaczą te słowa? Nie pytajcie o nie Strzelca – są mu zupełnie obce, nawet w czasie przydługiej, męczącej zimy. A tym bardziej teraz, gdy wreszcie nadeszła wiosna i wszystko nabierze rozpędu.

KOZIOROŻEC [22.12-19.01]

Koziorożce żyjące w związkach będą miały doskonałą okazję dla scementowania uczuciowych relacji. Poszukujący partnera niech właśnie teraz baczniej rozejrzą się wokół. Na horyzoncie rysuje się poważna szansa na zerwanie z samotnością!

KRZYŻÓWKA PANORAMICZNA

Wśród czytelników, którzy nadesłali prawidłowe rozwiązania do 10 maja na adres wydawcy rozlosujemy nagrody w postaci biletu miesięcznego KZK GOP. W tym miesiącu bilet miesięczny wylosował Marek Kania z Katowic. Gratulujemy!

Marszczo- na ozdoba pod szyją	Zgraja		Polska cięża- rówka	Na plecach Mikołaja Zgiełk	Primadonna (anagram: wadi)		Uroczysty utwór muzyczny
	Wędzona karkówka	Przeciwnik w dyskusji			Krzepkie warzywo	... Urbańska	
6	7		Rębacz w przodku		5		14
Noga brytana		1	Zgiełk		4		
			Sosna lub jodła				
					Gaz palny		
					Dekret cara		
Jednostka ważna dla dietetyka	10	8	Kilka osób		11		"Zew ..." Jacka Londona
Nie jawa				13	Manna lub jagła		12
Karciana koniczyna							
		2	Dziew- czynka z "Elemen- tarza"		Popularna stacja radiowa		
Fotel króla							
Stary mebel	15			Senne widmo	9		

Litery z pól ponumerowanych od 1 do 15 utworzą rozwiązanie